

Bruxelles, 3 octombrie 2022
(OR. en)

13051/1/22
REV 1

SOC 535
EMPL 368
ECOFIN 950

NOTĂ PUNCT „I/A”

Sursă:	Comitetul pentru protecție socială
Destinatar:	Comitetul Reprezentanților Permanenți (partea I)/Consiliul
Subiect:	Mesajele-cheie din Raportul comun al Comitetului pentru protecție socială și al Comisiei Europene privind venitul minim – Aprobare

În anexă, se pun la dispoziția delegațiilor mesajele-cheie din Raportul comun al Comitetului pentru protecție socială și al Comisiei Europene privind venitul minim, în vederea aprobării acestora de către Consiliu la 17 octombrie 2022.

Raportul integral poate fi consultat în documentul 13051/22 ADD 1.

Profilurile de țară anexate la prezentul raport sunt disponibile în documentele 13051/22 ADD 2-4.

***Mesajele-cheie din Raportul comun al Comitetului pentru protecție
socială și al Comisiei Europene privind venitul minim***

Principiul 14 al Pilonului european al drepturilor sociale ⁽¹⁾ se referă la venitul minim și subliniază că „orice persoană care nu dispune de resurse suficiente are dreptul la un venit minim adecvat care să îi asigure un trai demn în toate etapele vieții și dreptul de acces efectiv la bunuri și servicii de facilitare. Pentru persoanele care sunt apte de muncă, venitul minim ar trebui să fie combinat cu stimulente în vederea (re)integrării pe piața muncii”. Statele membre elaborează și pun în aplicare dispoziții naționale care să asigure protecția venitului minim. UE sprijină eforturile statelor membre de a asigura un nivel ridicat de protecție socială, inclusiv sisteme adecvate de venit minim în toate etapele vieții. În același timp, ar trebui subliniat faptul că diferențele dintre sistemele statelor membre sunt considerabile, în funcție de circumstanțele lor socioeconomice, precum și de contextul lor istoric.

În 2020, Consiliul Uniunii Europene ⁽²⁾ a reflectat asupra importanței consolidării protecției venitului minim și a recunoscut că protecția venitului minim, însoțită de servicii de activare și incluziune socială, joacă un rol vital în atenuarea riscului de sărăcie și de excluziune socială. De asemenea, Consiliul a invitat Comisia Europeană și Comitetul pentru protecție socială să „pregătească periodic un raport comun care să analizeze și să evalueze progresele înregistrate în ceea ce privește dezvoltarea protecției venitului minim în statele membre, pe baza cadrului de referință pentru protecția venitului minim stabilit la nivelul UE.” Raportul a fost pregătit în cursul anului 2022 și evidențiază următoarele elemente:

¹ Recomandarea Comisiei din 26.4.2017 privind Pilonul european al drepturilor sociale, C(2017) 2600 final.

² Consiliul Uniunii Europene (2020), Concluziile Consiliului privind consolidarea protecției venitului minim pentru combaterea sărăciei și a excluziunii sociale în pandemia de COVID-19 și dincolo de aceasta (<https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2020/10/12/strengthening-minimum-income-protection-in-the-covid-19-pandemic-and-beyond-council-adopts-conclusions/>).

1. **Sistemele de venit minim sunt sisteme de prestații necontributive, acordate în funcție de resurse**, care oferă o plasă de siguranță de ultimă instanță pentru persoanele care nu dispun de mijloace suficiente pentru a asigura un trai demn. Eficacitatea sistemelor de venit minim nu se referă numai la caracterul adecvat al prestațiilor, ci presupune și punerea în aplicare a unor politici vizând incluziunea pe piața forței de muncă și accesul la servicii de incluziune socială de înaltă calitate. Prin proiectarea și integrarea eficientă a celor trei componente, acestea oferă o rampă pentru activare și incluziune socială. Sistemele de venit minim fac parte din sistemele naționale de protecție socială și joacă un rol important în reducerea și prevenirea sărăciei, a excluziunii sociale, a inegalității și a insecurității sociale. Pentru a evalua venitul adecvat pentru persoanele care nu dispun de resurse suficiente, este necesar, de asemenea, să se contextualizeze prestațiile de venit minim cu diferite seturi de surse de venit complementare disponibile (inclusiv alte prestații și venituri din muncă).
2. **Deși sărăcia sau excluziunea socială au scăzut în ultimul deceniu, atingerea obiectivului UE de reducere cu cel puțin 15 milioane a numărului de persoane expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială în UE până în 2030 va necesita mai multe eforturi.** Diferitele megatendințe existente – cum ar fi tranziția verde și cea digitală, evoluțiile demografice sau polarizarea tot mai mare pe piața forței de muncă pot crea riscuri suplimentare pentru gospodăriile cu venituri mai mici, punând astfel presiune și asupra modului în care sunt concepute sistemele de venit minim pentru a asigura faptul că toată lumea este protejată. În plus, criza provocată de pandemia de COVID-19 a evidențiat rolul lor esențial în capacitatea sistemelor de protecție socială de a face față șocurilor economice și eficacitatea lor în acest sens.
3. **În ultimul deceniu, veniturile gospodăriilor aproape fără persoane ocupate au rămas în urma tendinței generale de îmbunătățire a veniturilor, chiar dacă s-au înregistrat progrese în ceea ce privește unele dimensiuni nemonetare.** Riscul de sărăcie în rândul gospodăriilor aproape fără persoane ocupate a crescut în aproape două treimi din statele membre începând din 2008, într-un context în care deficitul median relativ a rămas, în linii mari, constant, iar impactul transferurilor asupra sărăciei s-a aflat în ușoară scădere. Cu toate acestea, gradul de acoperire al sprijinului pentru venit a crescut moderat. În ceea ce privește aspectele pozitive, deprivarea materială și socială a scăzut, împreună cu deficiențele în ceea ce privește nevoile nesatisfăcute în materie de asistență medicală sau costurile suplimentare pentru locuințe. Pentru majoritatea acestor dimensiuni, în ultimul deceniu s-a observat o oarecare convergență între statele membre.

4. **Țările cu o acoperire mai mare (rate ale beneficiarilor de prestații) prezintă, în general, și o profunzime mai redusă a sărăciei (deficit median relativ). Țările cu o acoperire mai mare dispun, de asemenea, de beneficii mai adecvate. Cu toate că și alți factori au un impact, acest lucru subliniază importanța accesului la prestațiile de venit minim pentru combaterea sărăciei, în conformitate cu abordarea bazată pe incluziune activă, și are o legătură clară cu impactul normelor de eligibilitate asupra acoperirii prestațiilor de venit minim și asupra nivelului de utilizare reală a prestațiilor.**
5. **Deși în toate statele membre sunt în vigoare sisteme de venit minim, gradul lor de adecvare variază considerabil, situându-se între aproximativ 20 % și 100 % din pragul sărăciei.** Adecvarea prestațiilor de venit minim³ a rămas, în medie, aproape neschimbată în UE în ultimul deceniu (în pofida unei ușoare îmbunătățiri în ultimii ani). S-a observat o anumită convergență, în special mulțumită noilor sisteme introduse în unele state membre, precum și a reformelor din alte state membre care vizează îmbunătățirea schemelor existente. Pe de altă parte, din 2009 au avut loc unele deteriorări semnificative în materie de adecvare (cum ar fi scăderi cu cel puțin 10 puncte procentuale sau p.p.) în unele state membre în care ratele se situau sub media UE.
6. **Adecvarea prestațiilor de venit minim variază în funcție de tipul de gospodărie** și este, în general, mai mare pentru gospodăriile monoparentale cu un copil sau pentru cuplurile cu doi copii decât pentru persoanele singure. Acest lucru reflectă, de asemenea, impactul altor prestații, cum ar fi alocațiile pentru copii care acoperă costurile suplimentare de creștere a copiilor. În funcție de modul în care sunt concepute sistemele de protecție socială ale statelor membre, o serie de prestații suplimentare sunt, în general, asociate cu primirea prestațiilor de venit minim. Unele dintre acestea reprezintă un sprijin financiar suplimentar, dar altele sunt furnizate în natură, iar disponibilitatea lor trebuie luată în considerare atunci când se evaluează eficacitatea sistemelor naționale individuale în ceea ce privește menținerea oamenilor deasupra pragului de sărăcie.

³ Măsurată pe baza venitului total disponibil beneficiarilor de venit minim, inclusiv prestațiile de venit minim și prestațiile complementare disponibile.

7. **Accesul la venitul minim depinde de diverse criterii de eligibilitate**, în special de vârstă, domiciliu, testarea venitului și a activelor, precum și de epuizarea drepturilor la alte prestații. Printre acestea, testarea mijloacelor la nivel de gospodărie este utilizată ca instrument principal pentru a identifica persoanele eligibile pentru sprijinul pentru venitul minim. Modul în care sunt concepute testarea mijloacelor și celelalte condiții de eligibilitate – în special vârstă și reședința – variază de la un sistem la altul, ceea ce ar putea afecta în mod disproporționat accesul anumitor grupuri de populație la ajutorul pentru venit.
8. **Primirea de prestații este, în general, condiționată de respectarea anumitor cerințe de activare**, cum ar fi înregistrarea la serviciile publice de ocupare a forței de muncă, participarea la programe active pe piața forței de muncă (inclusiv lucrări publice sau muncă în folosul comunității) și la căutarea activă a unui loc de muncă. Deși astfel de cerințe pot contribui la integrarea beneficiarilor pe piața forței de muncă, cerințele excesive și sancțiunile în caz de nerespectare sau procedurile greoaie de acordare ar putea descuraja potențialii beneficiari să solicite o contribuție din partea acestor sisteme. Pentru ca aplicarea sancțiunilor să fie echitabilă trebuie să existe și să fie accesibile niște servicii de sprijin și de facilitare adecvate.
9. **O gamă diversă de grupuri socioeconomice beneficiază de sisteme** și îndeplinesc criteriile de testare a mijloacelor, cum ar fi persoanele cu un nivel scăzut de calificare și care suferă de diverse forme de excluziune socială. Alte grupuri se confruntă cu riscuri mai mari de acces redus în toate țările, cum ar fi tinerii, persoanele care trăiesc singure, părinții singuri, migranții, romii și persoanele fără adăpost.
10. **Deși o monitorizare sistematică a neutilizării sistemelor de venit minim pare să fie întreprinsă sporadic în statele membre, estimările disponibile în unele state membre⁴ arată că neutilizarea venitului minim este ridicată, situându-se la aproximativ 30 % până la 50 % din populația eligibilă.** Acest lucru poate fi explicat de diverși factori, cum ar fi informațiile limitate, percepția stigmatizării, criteriile stricte de eligibilitate și, în special, complexitatea procedurilor administrative legate de condițiile pentru primirea unei prestații.

⁴ Pe baza datelor obținute în urma anchetelor și a microsimulării.

11. **Facilitarea participării pe piața forței de muncă este un element important al sistemelor de venit minim.** Cerințele de activare sunt, în general, combinate cu stimulente monetare pentru a asigura rentabilitatea muncii și cu măsuri în cadrul unei politici active pe piața muncii pentru a facilita tranziția către piața forței de muncă. Estimările disponibile evidențiază faptul că efectul stimulentele monetare asupra participării pe piața forței de muncă nu este, în general, semnificativ pentru beneficiarii de venit minim și că aceștia se confruntă adesea cu alte obstacole (cum ar fi nivelurile scăzute de calificare, limitările în materie de sănătate, lipsa accesului la servicii de facilitare, discriminarea sau alte bariere de excludere socială) care pot avea un impact mai puternic asupra accesului lor pe piața forței de muncă. Cu toate acestea, participarea beneficiarilor de venit minim la măsurile din cadrul unei politici active pe piața muncii pare să fie scăzută și adesea limitată la implicarea în lucrări publice sau muncă în folosul comunității.
12. **Evaluarea capacității de inserție profesională a beneficiarilor se efectuează, în general, în vederea identificării principalelor obstacole sau nevoi personale.** Deși astfel de evaluări ale nevoilor conduc, de obicei, la elaborarea unor planuri de acțiune individualizate pentru a oferi o combinație adecvată de servicii sociale și servicii active pe piața muncii, încă există o marjă pentru îmbunătățirea acestor practici spre a reflecta mai bine nevoile beneficiarilor și spre a intensifica coordonarea în ceea ce privește furnizarea de servicii relevante.
13. **Guvernanța sistemelor de venit minim prezintă diferite structuri cu mai multe niveluri,** în funcție de modul în care sistemele de venit minim sunt integrate în arhitectura sistemelor naționale de protecție socială. Majoritatea statelor membre reglementează sistemele de venit minim la nivel național, în timp ce serviciile sunt organizate la nivel local. Există diferențe mari referitoare la partajarea responsabilităților între diferitele niveluri și organisme în ceea ce privește finanțarea și punerea în aplicare. Coordonarea cu organismele care oferă alte prestații și servicii complementare pare, de asemenea, să fie o provocare în multe cazuri.

14. **Puțin mai mult de jumătate dintre statele membre dispun de mecanisme de monitorizare periodică, în timp ce în alte state membre nu au fost încă instituite astfel de practici.** Principalele provocări par să fie legate de cooperarea insuficientă între diferite entități, problemă adesea exacerbată de barierele juridice și tehnice din calea gestionării datelor. De obicei, sunt colectate date în scopul furnizării de beneficii; cu toate acestea, informațiile respective nu sunt integrate într-un sistem de monitorizare care să contribuie la evaluarea periodică a sistemelor și la un feedback în ceea ce privește elaborarea politicilor. În acest context, este important să se asigure o monitorizare și o evaluare solidă a cadrelor de guvernare (cu date și indicatori statistici de înaltă calitate), asigurându-se participarea tuturor părților interesate relevante.

Având în vedere aceste elemente, Comitetul pentru protecție socială (CPS) consideră că vor fi necesare eforturi suplimentare pentru punerea în aplicare a principiului 14 al Pilonului european al drepturilor sociale, în coordonare cu alte principii relevante. Ținând seama de circumstanțele naționale, UE ar trebui să sprijine în continuare eforturile naționale de asigurare a unor sisteme de venit minim adecvate, demersul fiind totodată coroborat cu Recomandarea Consiliului privind integrarea șomerilor de lungă durată pe piața forței de muncă.

Cadrul de referință privind venitul minim a oferit o bază valoroasă pentru elaborarea prezentului raport. Va fi util ca acesta să fie actualizat periodic, ținând seama de interacțiunile cu alte beneficii și să se analizeze eventualele domenii în care acesta ar putea fi extins pentru a integra diferite dimensiuni (cum ar fi criteriile de eligibilitate, accesul la servicii și tranzițiile și stimulentele de pe piața forței de muncă).

Sistemele de venit minim necesită monitorizare și analiză continuă, în special având în vedere schimbările și evoluțiile contextului socioeconomic (impactul pandemiei și al războiului Rusiei împotriva Ucrainei, evoluțiile de pe piața forței de muncă și tranziția verde și digitală). În acest context, statele membre pot beneficia de sprijin din partea fondurilor UE (cum ar fi Fondul social european Plus sau Mecanismul de redresare și reziliență), iar sistemele de venit minim ar trebui să rămână un aspect căruia i se acordă atenție în procesul semestrului european. CPS și Comisia ar trebui să pregătească periodic un raport comun care să analizeze și să evalueze progresele înregistrate în ceea ce privește dezvoltarea protecției venitului minim în statele membre, pe baza cadrului de referință pentru protecția venitului minim stabilit la nivelul UE și pe baza unor contribuții suplimentare din partea statelor membre.